



Handläggare: Lisbeth Oulis
Tfn: 08-508 02 340

Till
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Människohandel och barnäktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd

Remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

1. Tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen
2. Omedelbar justering

Verner Stadthagen
t.f. stadsdelsdirektör

Sakir Demirel
verksamhetsområdeschef

Sammanfattning

Remissen avser ett lagförslag om förstärkt straffrättsligt skydd i frågor som rör människohandel och barnäktenskap. Förvaltningen är positiv till de föreslagna lagändringarna.

Förslaget om skärpt lagstiftning mot barnäktenskap har, enligt förvaltningens uppfattning, främst betydelse ur förebyggande och pedagogisk synvinkel för att ändra attityderna hos de grupper i samhället som tillåter barn- och tvångsäktenskap så att alla former av sådana äktenskap minskar i antal.

För att ge bättre skydd och stöd till de barn och ungdomar det gäller är det, enligt förvaltningen, viktigt med utbildning om de straffrättsliga bestämmelserna om människohandel samt om barn- och tvångsäktenskap. Det är också angeläget att socialtjänstens tillsynsmyndigheter utformar riktlinjer för denna del av arbetet.

Bilaga

Sammanfattningen ur betänkandet ”Utredningen om människohandel m.m.”, SOU 2008:41

Remissbehandling

Kommunstyrelsen har för yttrande remitterat betänkandet ”Utredning om människohandel m.m.”, SOU 2008:41, till stadsdelsnämnderna i Rinkeby-Kista, Älvsjö och Skärholmen samt till socialtjänstnämnden och stadsledningskontoret. Remisstiden sträcker sig till den 29 augusti 2008.

Betänkandet omfattar förslag om ett förstärkt straffrättsligt skydd i frågor som rör människohandel och barnäktenskap. Regeringen har remitterat betänkandet för yttrande till 76 remissinstanser varav Stockholms stad utgör en. En i betänkandet intagen sammanfattning bifogas. (Hela betänkandet finns tillgängligt på regeringens/regeringskansliets hemsida www.regeringen.se under fliken ”Publikationer”.)

Utredning om människohandel samt barn- och tvångsäktenskap

Regeringen beslutade den 20 december 2005 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av bestämmelsen om människohandelsbrott m.m. Den 22 april 2008 överlämnade utredaren betänkandet Människohandel och barnäktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd – SOU 2008:41.

Uppdraget har delats upp i två huvudsakliga områden, frågor om människohandel respektive frågor om barn- och tvångsäktenskap.

Föreslagna lagändringar föreslås träda ikraft den 1 juli 2009.

Människohandel

Dagens lagstiftning om människohandel i 4 kap. 1 a § brottsbalken har en utformning som innebär att förfarandet vid människohandel ofta bedöms som andra brott, t.ex. koppleri eller grovt koppleri. Dessa brott finns redan beskrivna i 6 kap. 12 § brottsbalken. För att göra lagen mot människohandel mer effektiv föreslår utredaren därför en ny utformning av lagen, som på ett tydligare sätt anger vilka förfaranden som ska vara kriminaliserade och betecknas som människohandel.

I nuvarande lagstiftning omfattas människohandelsbrottet av kravet på dubbel straffbarhet för brott begångna utomlands. Dubbel straffbarhet innebär att lagföring och bestraffning i Sverige förutsätter att det är fråga om en gärning som också utgör brott på gärningsorten. Utredarna föreslår att kravet på dubbel straffbarhet ska tas bort för människohandel. Vidare föreslår utredarna att även om en dom meddelats i annan stat innebär det inte hinder mot ny lagföring i Sverige.

Möjligheterna i utlänningslagen för offer för människohandel att få permanent uppehållstillstånd i Sverige om de medverkat i rättsprocessen som målsägande eller vittne bedömer utredarna som tillräckliga. De föreslår endast ett förtydligande i lagtexten.

Sverige har undertecknat Europarådets konvention om bekämpande av handel med människor. Utredarna föreslår att brottet människohandel läggs till i 9 kap. 16 § sekretesslagen för att skydda offrets privatliv under ett domstolsförfarande. Inga andra lagändringar krävs för att Sverige ska kunna tillträda konventionen.

Barn- och tvångsäktenskap

Utredaren har haft i uppdrag att utreda om det nuvarande straffrättsliga skyddet mot barn- och tvångsäktenskap är tillfredsställande.

I betänkandet beskriver utredarna de olika åtgärder som genomförts i Sverige för att förebygga och förhindra barn- och tvångsäktenskap. Bland annat förändrades den civilrättsliga lagstiftningen om äktenskap under år 2004 för att markera att barn- och tvångsäktenskap inte accepteras i Sverige. Lagändringarna trädde i kraft den 1 maj 2004 och innebar bland annat att det ställs högre krav än tidigare för att någon ska tillåtas att ingå äktenskap före 18 års ålder. Vidare innebar lagändringen att äktenskap som ingåtts under tvång eller som vid en svensk hindersprövning inte skulle tillåtas, inte ska erkännas.

Barnäktenskap definieras i betänkandet som ett äktenskap, där i vart fall en av parterna är under 18 år. Det krävs inte att barnet genom någon åtgärd, som t.ex. olaga tvång, har tvingats ingå äktenskapet. Barnäktenskapet är giltigt i Sverige om länsstyrelsen meddelat dispens från ålderskravet.

Utredarna menar att begreppen barn- respektive tvångsäktenskap bör diskuteras var för sig, eftersom situationerna tar sikte på olika situationer även om utredaren förmodar att huvuddelen av barnäktenskapen föregås av att föräldrarna eller släkten utövar påtryckningar eller begår straffbara handlingar för att få barnet att gifta sig. Om barnäktenskapet har föregåtts av straffbara handlingar innebär det att de också är att se som tvångsäktenskap. Det finns också situationer då barnäktenskap är att anse som människohandel.

Den befintliga kriminaliseringen av det tvång som föregår ett tvångsäktenskap bedömer utredarna redan vara adekvat och tillräcklig. Däremot anser utredarna att det finns behov av att införa en bestämmelse som tar sikte på att motverka de äktenskap som ingås med ett barn som är under 16 år som inte är att anse som tvångsäktenskap.

Av betänkandet framgår att utredaren anser att en vårdnadshavare som tillåter ett barn att ingå äktenskap brister i sitt vårdnadsansvar i en sådan omfattning att ett förstärkt straffrättsligt skydd krävs. Länsstyrelserna tolkar lagstiftningen om hindersprövning från år 2004 på ett sätt som innebär att det saknas utrymme för att meddela äktenskapsdispenser för barn under 16 år. Utredarna föreslår därför att en vårdnadshavare som tillåter barn under 16 år, som är svensk medborgare eller som har hemvist i Sverige, att ingå äktenskap som är giltigt i vigsellandet ska dömas

för tillåtande av barnäktenskap till fängelse i höst två år. *Försök* till tillåtande av barnäktenskap bör inte kriminaliseras enligt utredarna.

Krav på dubbel straffbarhet (se ovan) bör inte gälla tillåtande av barnäktenskap enligt utredaren.

Slutligen poängterar utredaren att det är viktigt att genomföra utbildningsinsatser både till rättsvårdande myndigheter och till andra myndigheter, så att föreslagna lagändringar för att straffbestämmelserna ska bli ändamålsenliga och för att offren ska få stöd. På området om barn- och tvångsäktenskap menar utredaren att en kunskapsbas behöver skapas på nationell nivå. Detta kan ske genom att inrätta ett resurscentrum och genom att regeringen tar fram en handlingsplan som är inriktad på åtgärder mot barn- och tvångsäktenskap.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser det angeläget att samhället genom lagstiftning i högre grad gör det möjligt att döma gärningsmän för människohandel och att möjligheterna för brottsoffren att få stöd och hjälp förstärks. Det är dock mycket ovanligt att förvaltningen kommer i kontakt med offer för den formen av brottslighet eller på annat sätt får kännedom om att sådana brott har begåtts. Inom staden är det sannolikt socialtjänstens socialjour samt dess prostitutionsenhet som har sådan erfarenhet och de bästa kunskaperna på området.

Förvaltningen anser att det är viktigt att förbättra kunskaperna om människohandel för att om möjligt öka graden av upptäckt, men också för att ge bästa möjliga stöd till brottsoffren.

Förslaget till ny lagstiftning om barnäktenskap avser endast kriminalisering av barnäktenskap som föräldrarna tillåtit för barn under 16 år och som godkänts i vigsellandet. Att utredarna väljer att sätta gränsen vid 16 år har bland annat att göra med de lagtekniska svårigheter som annars skulle uppstå kring möjligheten att ansöka om dispens för personer under 18 år. I förslaget ingår inte *försök* till ingående av barnäktenskap för barn under 16 år.

Det är förvaltningens erfarenhet att det fortfarande är vanligast att barn och unga lever i äktenskapsliknande relationer som ingåtts genom någon form av äktenskapsceremoni utan att förhållandet registreras som äktenskap i lagens mening. I vilka fall ett s.k. barnäktenskap i själva verket föregåtts av sådana påtryckningar från närstående att det snarast är att betrakta som ett tvångsäktenskap kan vara svårt att bedöma. Dessa förhållanden påverkas inte av den skärpta straffbestämmelsen för barnäktenskap.

Det är en svår och grannlaga uppgift för socialtjänsten att komma fram till långsiktigt bra och hållbara lösningar för dessa barn och ungdomar. Det har naturligtvis



att göra med att barnen står i ett beroendeförhållande till den familj och släkt som vill genomföra barn- eller tvångsäktenskapet. Det kan också vara svårt att avgöra om situationen är sådan att socialtjänsten bör göra en polisanmälan.

Mot bakgrund av ovanstående anser förvaltningen att det är tveksamt om den förstärkta lagstiftningen i praktiken ger socialtjänsten några ytterligare möjligheter att hjälpa och stödja de barn det gäller. Trots det kan lagstiftningen ur förebyggande och pedagogisk synvinkel ändå ha betydelse för att ändra attityderna hos de grupper i samhället som tillåter barn- och tvångsäktenskap och till att alla former av sådana äktenskap minskar i antal.

Förvaltningen vill slutligen understryka att det finns behov av utbildning om de straffrättsliga bestämmelserna om människohandel samt om barn- och tvångsäktenskap. Det är också viktigt att tillsynsmyndigheterna formulerar riktlinjer och bidrar till kunskapsspridning inom området.
